

TAINA SYRJÄMAA

Eläimen elämän merkityksellisyydestä

Eläimet yhteiskunnassa. Toim. Elisa Aaltola & Sami Keto. Into, Helsinki 2015. 363 s.

”Jokainen eläin on subjekti. Se on: oman elämänsä keskipiste”.

Näillä Eeva Kilven runon sanoilla alkaa Elisa Aaltolan ja Sami Kedon toimitte. Kokoelma on vahva ja monipuolinen esitys siitä, mitä eläminen eläimenä on tämän hetken Suomessa, miten ihminen kohtelee muita eläimiä ja mitä voisimme tehdä toisin. Teos koostuu kahden runon lisäksi lähes 20 proosatekstistä, joiden tekstilajit vaihtelevat esseistä ja tietokirjamaisista katsauksista tieteellisiin artikkeleihin. Teemaa käsitellään myös kuvataiteen keinoin.

Ihmiskeskeistä maailmankuvaa ja toimintalogiikkaa on alettu kyseenalaistaa viime vuosina yhä enemmän. Kysymys ihmisten ja muiden eläinten vuorovaikutuksesta on noussut ajankohtaiseksi lukuisilla tieteenaloilla. Eläinkäänne, *animal turn*, on pyrkinyt tekemään näkyväksi ihmisen ja muiden eläinten välisen väistämättömän vuorovaikutuksen ja yhteen kietoutuneet elämät. Samalla eläinten ominaisuuksista ja kyvyistä on tullut yhä lisää tutkimustietoa, mikä on korostanut ihmisen ja muiden eläinten samankaltaisia ominaisuuksia. Toisaalta aikaamme leimaa ennennäkemättömän laaja teollinen eläintuotanto sekä ympäristökriisi, jonka takia useita lajeja uhkaa nopea sukupuuttoon kuoleminen.

Eläimet yhteiskunnassa -kokoelma tarkastellaan periaatteessa kaikenlaisia eläimiä. Painotus on kuitenkin vahvasti tuotantoeläimissä. Antti Nylén perustelee erinomaisen puhuttelevassa esseessään omaa valintaansa keskittyä tuotantoeläimiin: hän korostaa, että on toimittava kuin onnettomuuspaikalla. Ensimmäinen huomio on keskitettävä niihin, jotka akuuteimmin tarvitsevat apua. Yksittäisten kirjoitusten näkökulmasta lähestymistapa onkin perusteltu. Teoksen kokonaisuuden kannalta olisi kuitenkin voinut toivoa enemmän huomiota myös

muille. Eläimen käsite on niin laaja ja eläimiä niin monenlaisia, että niiden (tai kuten osa kirjoittajista on valinnut ilmaisulinjakseen: *heidän*) käsitteleminen kattavasti ei olisikaan mahdollista. Silti villieläimet olisivat ansainneet useampiakin avauksia kuin sinänsä hyvät esitykset pohjan-tikasta, sudesta ja Tampereen del-fineistä. Samoin lemmikkejä olisi voinut käsitellä enemmänkin, onhan kysymys laajalle levinneestä, nopeasti kasvavasta ja muokkautuvasta yhdessä elämisen muodosta, jonka vaikutukset niin yksittäisten ihmisten ja eläinten päivittäisessä arjessa kuin taloudessa ovat suuret.

Eläimet yhteiskunnassa on monipuolinen teos. Siinä tarkastellaan eläintä muun muassa mediassa, laissa, uskonnossa, taiteessa, tieteessä ja filosofiassa. Samoissa kansissa on aktivistin, biologin, taiteilijan ja oikeustieteilijän näkemyksiä. Tekijöitä yhdistää eläinten nykyisen aseman ja kohtelun kritiikki. Ihmisten ja muiden eläinten suhdetta lähestytään valtasuhteena ja rasmin kaltaisena lajismina, toislaajisten elävien olentojen sortamisena. Toisaalta kirjoittajilla on optimismia ja uskoa siihen, että muutos parempaan on mahdollinen. Kokoelma tuo kuitenkin esille myös näkemyksellisiä eroja. Osa kirjoittajista vastustaa nykyisiä toimintatapoja ja katsoo, että

”Eläinten massoit- tainen ja teollinen hyväksikäyttö ei ole uutta.”

erityisesti lihantuotanto ja -kulutus on lopetettava kestävämmän, kärsimystä tuottavana instituutiona, joka vertautuu orjuuteen. Toiset sen sijaan puhuvat hyvinvointitutkimuksesta ja esittävät sen puutteiden ja ongelmien korjaamista vallitsevan instituution puitteissa toimintatapoja uudistamalla.

Samosta faktoista päädytään näin erilaisiin tulkintoihin siitä, mitä on hyvä (eläimen) elämä. Viime kädessä eläimen asema yhteiskunnassa näyttääkin määrittyvän ihmisen ajatusten ja tekojen kautta. Muutoin erinomaista kirjaa voikin kritisoida siitä, että eläimet jäävät lopulta varsin passiiviseen asemaan, ihmisen toiminnan kohteiksi. Johdannossa on eritelty kolme kategoriala tiedolle eläinten läsnäolosta yhteiskunnassa: ihmisen luomat representaatiot, ihmisen asettama hallinta ja eläinten itsellisyys. Näistä kaksi ensimmäistä on teoksessa ehdottomasti hallitsemassa asemassa. Kolmas näkökulma välittyy vain välähdyksinä. Selkeimmin ja puhuttelevimmin eläintä toimijana, subjektina, kokijana tavoittelevat alun Eeva Kilven ja lopun Jenni Haukion runot, niin ihmisen luomia representaatioita kuin ovatkin.

Kokoelmassa on useita erittäin hienoja, ajatuksia herättäviä esseitä ja artikkeleja runojen lisäksi. Antti

Nylénin taidokas essee eläinoikeuskeskustelun kaksikymmenvuotisesta historiasta Suomessa tuo esille, miten sitä on pelätty, vältelty ja pyritty marginalisoimaan. Karoliina Lummaan tutkimus pohjantikoista runoudessa puolestaan osoittaa, miten tieteellisen kielen ohella tieteellinen tietäminen ja esittäminen voivat olla kiinteässä suhteessa eläimen olemukseen ja toimintaan. Jussi Viitalan luonnontieteellinen esitys ihmisestä tyypillisenä nisäkäänä ja monien eläinten aiemmin vain ihmiseen liitettyistä ominaisuuksista, kuten kommunikaatiosta ja traditioista, on hyödyllistä yleisivistävää luettavaa kenelle tahansa. Elisa Aaltolan teksti sulkee ympyrän tarkastellessaan, miten ihmiset välttelevät järkyttävää tietoa, keskittyvät pieniin, optimismia tukeviin yksityiskohtiin ja haluavat sulkea silmät ahdistavalta todellisuudelta – ja samalla kiistävät eläinten yksilöllisyyden.

Stina Riikosen kuvat ovat vahvoja ja käsittelevät kirjan eri teemoja erinomaisesti. ”Mikä minusta tulee” kiteyttää tehotuotannosta käytyä keskustelua. Kuvakollaasi ”Sukukuvia”, jossa eläinten kehystettyjä potretteja on ihmismuotokuvien tapaan seinällä ja takanreunuksella, puolestaan korostaa eläinten yksilöllisyyttä, kutakin ainutkertaista minää ja sen

suhteita toisiin, läheisiin yksilöihin. Kuvat ovat hienoja, mutta myös niiden nimet ovat merkityksellisiä, eikä niitä mielellään etsiskele vain teoksen lopun kuvaluettelosta.

Eläimet yhteiskunnassa on runsas, asiantunteva ja hyvin laadittu teos. Historioitsijana jäin kaipaamaan ajalliselle ulottuvuudelle näkyvämpää sijaa teoksessa. Vaikka esimerkiksi maailmanlaajuisen lihan kulutuksen ennätysmäinen suuruus on tuore ilmiö, eläinten massoitainen ja teollinen hyväksikäyttö ei ole uutta: 1800-luvun teollistumisen ja kaupungistumisen mahdollisti pitkälti vetoeläinten käyttö voimallisuuden lähteenä. Erilaisessa historiallisessa kontekstissa hyväksikäyttö voi saada erilaisia muotoja, ja myös uusia muotoja voi kehittyä. Viimeaikainen keskustelu eläimistä ihmisen varaeläinten tuottajana saattaa ennakoita yhtä tulevaisuuden suuntaa. Siten pelkkä nykykäytäntöjen kritiikki ei johda kovin pitkälle, vaan valppaus tunnistaa muitakin kuin tämänhetkisiä toimintatapoja on olennaista. Teoksen ansiokasta analyysia olisi voinut syventää myös paikantamalla Suomen tiukemmin osaksi kansainvälistä ja ylirajaista kontekstia.

Kaiken kaikkiaan *Eläimet yhteiskunnassa* on vaikuttava ja monin tavoin tärkeä teos, jolle soisi mahdollisimman paljon lukijoita.